

„Magyarul európai”

Száz éve született Supka Magdolna műtörténész

Általában késő este, tizenegy óra után, fél tizenkettő körül csörrent meg a telefon. Mint ilyenkor mindig, a vonal másik végén Supka Manna szólalt meg, és az éppen aktuális küzdelmeiről tudósítva – amelyeknek hol Aba-Novák Vilmos székesfehérvári pannójának mostoha sorsa, hol a Szalay Lajos rajzaival összefüggésben felmerült valós-hamis-dilemma, hol valamelyik Tóth Menyhért emlékkiállítás megrendezésével kapcsolatos bonyodalom volt a tárgya – a legújabb fejleményekről tájékoztatott. És amikor a felháborodása kissé csillapodott és csendesebb vizekre kalandozott elmondta, hogy a legújabb könyv- és tanulmányírási munkáival kapcsolatban milyen kétségek gyötrik: hogy Kovács Péter és Földi Péter festőművész képeinek elemzésével, Kárpáti Tamás piktúrájának megközelítésével, titkainak megfejtésével hogyan viaskodik. Hosszú-hosszú, mintegy harminc perces monológokban ecsetelte érveit és kételyeit, és mielőtt új témára váltott volna, kissé elbizonytalanodva, halkán megkérdezte: itt vagy még? És miután megnyugtattam, hogy hallgatom, új történetbe, új eszme-futtatásba fogott. Az oly sokszor elhangzott, a fizikai és szellemi jelenlét kontrollálását, a részvétel fontosságát hangsúlyozó itt vagy még-kérdés az utolsó hosszú-hosszú telefonbeszélgetés, illetve számomra inkább telefonhallgatás lezárulása óta meghatározza Supka Manna-élményeimet és - emlékeimet.

Supka Magdolna művészettörténész életművének megkerülhetetlenségét, szakmai működése különleges, kiemelkedő voltát igazolja a vonzáskörébe került azon művészek munkássága, akik akár a szellemi körökben, akár napjainkban is aktívan tevékenykedő alkotókként vannak jelen a magyar művészetben. És hogy sokan vannak, és hogy meghatározó jelentőséggel vannak jelen, azt az októberben a Józsefvárosi Galériában közönség elé tárt, a Supka Magdolna művészettörténeti tevékenységével is fémjelzett lezárt életművek alkotóinak műveiből rendezett tárlat, és ez a Magyar Művészeti Akadémia által felvonultatott jelenkori műegyüttes is igazolja. A Józsefvárosi Galéria kollekciója mintegy huszonöt, ez a Vigadó-tárlat pedig negyvennél több festő- grafikus- és szobrászművész alkotásait sorakoztatja fel, kiemelve azokat a hangsúlyokat és erővonalakat, megrajzolva azokat a jellegzetes vonásokat, s ezáltal meghatározva azokat az elveket, amelyek egy szigorúan minőség-központú művészet-eszményt körvonalaznak, amelyek a művészetértelmezés egyik XX. századi lehetséges útját jelölik meg – mind alkotói, mind befogadói vonatkozásokban. A Gadányi Jenő, a Kondor Béla, a Szalay Lajos vagy a Tóth Menyhért művészetéről Supka Magdolna által megfogalmazott esztétikai konzekvenciák, a napjaink művészeinek munkáit elemző

interpretációk a művészet nélkülözhetetlenségét valló, szakmailag megalapozott, kifinomult érzékenységgel és hallatlan széleskörű műveltséggel és felkészültséggel vizsgált és feldolgozott, egységes rendszert alkotó művészettörténeti eszmefuttatások. Az elméleti munkásság Supka Magdolna esetében aktív gyakorlati tevékenységgel is párosult: korát megelőzve vált az egyik első magyar kurátorrá, aki az általa pártolt művészek munkásságát az elmélet mellett a művészet más fórumain is segítette és támogatta: a zsűrikben, a bizottságokban, a műtermekben, a kiállítótermekben. Nem vállalt kompromisszumot és sohasem mérlegelte a külső, a művészen kívüli szempontokat és tényezőket: a tehetség elismertetéséért, az értékek megbecsüléséért, a művekben foglalt igazság érvényesüléséért mindig elszántan harcolt, nemegyszer hosszú háborúzásokba sodródott és bonyolódott. Nem volt könnyű helyzetben, nem volt könnyű feladatvállalása, mert – miként az általa pártolt művészeknek – neki sem adatott meg ideálisnak ítéltető korszak szakmai indíttatásainak megvalósításához: az első világháború kitörésének évében született Supka Magdolna a két világégés közötti periódusban kezdte meg pályáját, majd a munkássága kibontakozásának időszaka és színtere a kommunizmus, illetve a szocializmus négy és fél évtizede és az önmagába zárt Kárpát-medencei tája volt: kemény és puha diktatúrájával, kulturális-művészeti értékzavaraival, presszióival és kicsinyes engedményeivel. Majd aztán megnyílt még számára egy késői, szabadabb, ámde rendkívül kaotikus, s kultúra- és művészeti pártolónak nem éppen minősíthető másfél évtized.

Aba-Novák Vilmos, Zichy Mihály munkássága, a magyar úrihímezés jelensége, a magyar életképek művészettörténeti elemzése és feldolgozása határozta meg az 1970-es évek közepéig Supka Magdolna pályáját, majd fokozatosan a korszak élő művészete felé fordult, amelynek legfontosabb alkotóterülete számára a grafika volt. A fénykorát élő magyar rajzművészet és sokszorosított grafika átfogó, áttekintő kiállításait rendezte meg idehaza és külföldön, megannyi magyar grafikus alkotói tevékenységét, életművét dolgozta fel tanulmányaiban, elemezte katalógus-bevezetőiben és legendássá vált, magas röptű kiállítás-megnyitóiiban. A kortárs művészetben egyedülálló gesztusként 1984-ben néhány grafikus a Supka Magdolnának, Manna néninek szeretettel címmel rendezett tisztelő kiállítást a budapesti Fészek Galériában, majd 1985-ben Miskolcon 55 grafikusművész sorakozott fel a művészettörténetet köszöntve. És a 2005-ben bekövetkezett halála óta számos, Budapesten és vidéken rendezett Hommage á Supka Manna-tárlat tanúsítja, hogy emléke nem fakul, hogy a szellemisége jelen van. Ez a születésének 100. évfordulójára rendezett tárlat egyben a Supka Magdolnáról körvonalazódó emlék-konvencióinkat is megcáfolja: pontosan reprezentálja, hogy e művészettörténész magyar grafikához kapcsolódó szakmai érdeklődése és

tevékenysége – elsősorban Tóth Menyhért és Kohán György piktúrájának igézetében – az 1980-as évektől fokozatosan a festészet felé mozdult el, de közben egy-egy szobrász- és iparművész-portré megrajzolására is vállalkozott. Mindennek köszönhető a jelenkori, a vonzás- és figyelempörébe került alkotók műegyüttesének egysége és változatossága. A Supka Manna-i művészeti eszmények szellemében alkotott, a hagyományos műformák kategóriáiba, formai-tipológiai rendszerébe illeszkedő, a tradíciók megőrzésének elengedhetetlen voltát sugalló, stilisztikai gazdagságot tükröztető olyan műegyüttes áll előttünk, amelynek alkotásai megőrizték valamiképpen a valóságigézetüket: egyáltalán nem, vagy csak mintegy érintőlegesen lépnek át a teljes elvonatkoztatás, az absztrakció világába.

Supka Magdolna nem teóriákat épített fel, hanem értelmezett: művészeti jelenségeket írt le és elemzett, és elemzései nyomán vonta meg következtetéseit. Személyes hangú, vallomásszerű fogalmazással, a hallatlan kifejezőerővel felruházott, gyönyörű magyar nyelven előadva. Ízlelgessük csak ezt az egyetlen mondatot, amelyet Kovács Péter festőművész piktúrája kapcsán rögzített: „Ezek a rajzolt festmények a bensőséges közlések halk, ám szuggesztív módján szólnak hozzánk, olykor a hangtalan sűgásnak azzal az élességével, ahogyan a lelkiismeretünk, lappangó gondjaink vagy titkolt örömeink szoktak éjszakánként.” A létezést meghatározó és a létezést művészetté teremtő titkok öltének olyan szépséges nyelvi, költői ihletettséű kifejezéseket, és e kifejezésekből olyan poézissal átítatott fogalmi összegzéseket eszmefuttatásaiban, amelyeket mai művészettörténeti irodalmunkban már nem nagyon olvashatunk.

Egy XX-XXI. századi, a letűnt régi és a megnyílt új évszázad művészetével szorosan együtt élő művészettörténészre emlékezünk a beszédes dokumentumok és rekvizitumok, e régebben és a közelműltban született műalkotások körében. Elmélet és gyakorlat, a művészettörténet és a művészi alkotómunka harmonikus egysége teremthetett meg ezzel a visszapiillantó kiállítással, amelynek mozgatórugója Supka Magdolna azon művészettörténészi hitvallása, amely így hangzik: „Egész munkásságom az értékek elsikkadásának, fel nem ismerésének ellenében alakult s áll maiglan: egyfelől a képzőművészeti hagyományaink feltáratlan jelenségei, másfelől az 1960-tól napjainkig született kortárművészet időálló értékeinek számon tartása és folyamatos írásbeli és kiállítási dokumentálása a műtörténeti profilom. Vagyis az a vonulat, amely a korábbi szocreál és a mostani „avantgarde”-ok mögött húzódik.” Pontos regisztrációja mindennek ez az Almásy Aladártól Véssey Gáborig negyvennél több, a kiváló művészettörténészhez nagyon szorosan, vagy csak laza szálakkal kapcsolódó művész munkáit felvonultató kiállítás, amely ezáltal annak is tanúja: Supka Magdolna itt van még, ma is itt van még művészetünkben, körünkben.

(Elhangzott 2014. december 8-án, a kiállítás megnyitóján.)

Wehner Tibor